

ЧАСТ IV

СЛЕД О. СЕРАФИМ

На 2 септември 1982 г. Господ призова о. Серафим от многотрудното му земно житие в селенията на праведните. Надали бихме могли да намерим по-подходяща епитафия за него от думите, които избра неговият кръстник, г-н Димитрий де Ланжерон от книгата Премъдрост Соломонова: „А праведникът и да умре рано, ще бъде в покой, защото не в дълговечността е честната старост, и не с броя на годините тя се измерва. Мъдростта е седина за хората, и безпорочният живот – възраст на старостта. Като благоугодил Богу праведникът е обикнат и, като живял посред грешници, е прибран; грабнат е, да не би злоба да измени разума му, или коварство да прельсти душата му. ... Достигнал съвършенство в кратко време, той е навършил дълги години; защото душата му е била угодна Господу, затова и побързал да излезе изсред нечестиято.” (Прем. Солом., 4, 7-11, 13-14)¹

Оправдаха ли се след кончината на о. Серафим неговите очаквания за бъдещето на Руската Църква и на Православието въобще? Понякога той изразяваше твърде смели надежди. През 1976 г. той писа: „...навярно една или няколко поместни Църкви все още могат да бъдат убедени да се отдръпнат от този гибелен път (пътят на отстъплението – в ск. м., К. Т.), който ще доведе до окончателно унищожение (като православни) на онези юрисдикции, които го извървят докрай”.² От гледната точка на днешния ден, когато процесите в официалното православие изглеждат съвсем определено необратими, такава една надежда изглежда нереалистична. Но не бива да забравяме, че тези думи са изречени преди почти четири десетилетия.

Що се отнася специално до църквата в Русия, то по време на цялото си съществуване до премахването на комунистическата система Задграничната Църква – и о. Серафим не правеше изключение в това отношение – живееше с надеждата и очакването на деня, когато комунизмът ще падне и Църквата ще бъде освободена от комунистическия плен. По-голямата част от руската емиграция беше убедена, че този ден неминуемо ще дойде. О. Серафим също силно желаше това и споделяше тази убеденост: „Единствено Бог знае бъдещето на Руската Православна Църква, но не може да не вярваме, че някой ден тя отново ще бъде свободна...”³

В повечето случаи това очакване на емигрантите естествено и по подразбиране се свързваше с очакването, че след този момент нормалният църковен живот в Русия ще бъде възстановен и ще стане възможно обединяването на Задграничната Църква с изстрадалото Христово стадо в родината. В това отношение о. Серафим беше по-предпазлив, защото отчиташе условията, при които обединението би било възможно. Той беше наясно, че кризата на поместните църкви в страните от комунистическия лагер не се свежда само до подчинеността им на комунистическите режими и няма да се реши автоматично с тяхното

¹ Письма отца Серафима (Роуза). Джорданвилль, 2005 г. с. 14. Българският превод е по Синодалното издание на Библията от 1991 г.

² Царският път. Истинското Православие в епохата на отстъплението - <http://www.bulgarian-orthodox-church.org/it/lode/frseraphimrose-royalpathbg.pdf>

³ Russia's Catacomb Saints. Lives of the New Martyrs, St. Herman of Alaska Press, Platina, CA 1982, p. 461

падане: „Истинската криза на Православието днес — не само в Русия, но и в целия свят — не е причинена от подчиняването на заповедите на атеистите и не ще бъде преодоляна от отказа да се приемат техните заповеди.”⁴ Проницателният поглед на о. Серафим съзираше същината на кризата на съвременното православие във вътрешната ерозия, в **загубата на истинската православна духовност** и като следствие от това – във въвлечането на поместните църкви в съвременните апостасийни процеси. От тази гледна точка той не виждаше особено голяма разлика между официалните църкви в страните от комунистическия блок и тези извън него:

„От гледище на църковния принцип въпросът е всъщност еднакъв тук, както и там: единственото различие е, че в Съветския съюз архиереите участват в отстъплението явно под принудата на атеистите, докато архиереите в свободния свят вършат същото без външна принуда”.⁵ „...И действително, внимателният наблюдател не може да не забележи, че положението на Православието в СССР... се различава от ситуацията извън Русия по-скоро по степен, отколкото по естество. Много от основните проблеми са едни и същи: дълбоко незнание относно това какво представлява Православието, политически или други влияния, навлизащи в църковния живот и стремящи се да го отклонят от духовния му път, отслабване на духа на изповедничеството; същественото различие е единствено в това, че православните църкви в свободния свят доброволно вървят по пътя на отстъплението, докато в Съветския съюз това става по принуда.”⁶

Какво ще бъде поведението на архиереите от комунистическите страни, когато принудата от страна на атеистите отпадне? Малцина имаха някаква определена визия по този въпрос. Почти всички възлагаха очакванията си на един бъдещ свободен Събор на цялата Руска Църква, който да даде авторитетен отговор на всички църковни проблеми.

Така беше, докато съществуваха Съветският съюз и комунистическият лагер. Що се отнася конкретно до Московската патриаршия, за която имаше най-добра информация, о. Серафим казваше: „Московската патриаршия не се е променила и без съмнение няма да се промени, докато самият комунизъм в Русия не падне ...”.⁷ Така мислеха всички, но о. Серафим добавяше нещо много съществено: „... няма никаква надежда едно завръщане към нормален православен църковен живот да се осъществи чрез официалната църква.”⁸ Както се вижда от тази мисъл, о. Серафим виждаше в падането на комунизма необходимо условие за нормализирането на църковния живот в Русия, но той съвсем не смяташе, че това условие е достатъчно. Нещо повече, той беше убеден, че официалната църква в Русия, Московската патриаршия, не е в състояние сама да направи това, дори и освободена от гнета на атеистичната власт. О. Серафим осъзнаваше ясно колко дълбоки са деформациите, причинени от сергианската идеология. Именно затова той смяташе (още преди тридесет и пет години), че за да стигнат до едно истинско духовно преобразяване, официалните църкви се нуждаят от помощ. Сами по себе си те не могат да осъществят това завръщане към истинското Православие, тъй като нравствената ерозия и инерцията са огромни. Именно в оказването на такава помощ руската църковна емиграция виждаше

⁴ Катакомбната Тихоновска Църква в 1974 г., – <http://www.bulgarian-orthodox-church.org/ru/lode/frseraphimrose-catacombchurch1974.pdf>

⁵ Пак там

⁶ Russia's Catacomb Saints. Lives of the New Martyrs, St. Herman of Alaska Press, Platina, CA 1982, p. 525

⁷ Какво мисли Катакомбната Църква? - In: *The Orthodox Word*, No. 96 (1981) pp. 21-23.

⁸ Пак там

главната мисия на Задграничната Църква през цялата ѝ история. Освен да благовести апостолската вяра на Христовата Църква сред народите в свободния от комунизма Запад, Задграничната Църква беше призвана също така да съхрани истинската православна духовност и неповредената и чиста вяра за православните християни в Русия, за времето, когато тя ще бъде освободена от тоталитарния режим.

* * *

Изпълниха ли се тези надежди и очаквания на руската емиграция, изпълни ли Задграничната Църква тази своя мисия? В Русия вече повече от двадесет години политическата система на тоталитарния атеистичен комунизъм не съществува. Според законодателството Църквата е свободна и отделена от държавата. На 17 май 2007 г. по-голямата част от Руската Православна Задгранична Църква се съедини с Московската патриаршия. Привържениците на така осъществилото се обединение твърдят, че с това са изпълнени заветите на великите задгранични йерарси светител Филарет Нюйоркски (за тях, впрочем, все още непрославен), светител Йоан Шанхайски и Сан-Франциски, архиепископ Аверкий (Таушев) и мнозина други, които жадуваха за единството на Руската Църква.

Така ли е наистина? Осъществени ли са вече копнежите на духоносните задгранични йерарси за възстановяване на единството **в истината** със **свободната** Църква в родината?

Всички те виждаха това единство именно като единство **в истината**. Според тях препятствията, които стояха пред него и които трябваше да се преодолеят, не се свеждаха само до едно трагично разделение, причинено от политическите бури, довели до крушението на историческата руска държава и до безвъзвратното ѝ потъване в миналото. Тези препятствия те виждаха преди всичко в тежките поражения, нанесени на подчинената от комунистите църква в Русия от десетилетното ѝ пребиваване в плена на сергианското приспособленство към силните на деня и самоубийственото сътрудничество с враговете на вярата. Лекуването на такива тежки рани не можеше да стане само с промяна на политическите условия и няколко половинчати декларации от страна на официалната църква в лицето на Московската патриаршия. Според праведните йерарси на Задграничната Църква началото на истински оздравителен процес можеше да се постави с една честна оценка за предателствата спрямо вярата, на разлагащия църковното тяло колаборационизъм и въобще с едно цялостно признание пред църковния народ за погрешния път, по който той е бил воден от своето свещеночалие десетилетия наред. Тъкмо заради това и дейците на Задграничната Църква подчертаваха, че възраждането на църквата в Русия задължително трябва да започне с един общ църковен Събор на свободната Руска Църква, който единствено би могъл да даде такава авторитетна, точна и задълбочена оценка.

Но преди да се осъществи унията от 2007 г., нейните привърженици в Задграничната Църква твърдяха: Църквата в Русия е свободна и се възражда, държавата я подкрепя, връщат се храмове, църковният живот е в подем; Патриаршията прие през 2000 г. своята Социална концепция, в която заявява, че Църквата може да оказва и неподчинение на светските власти в защита на вярата; прославени са новомъчениците и изповедниците, пострадали при болшевишкия режим; налице е истинско духовно възраждане. Какво

повече може да се иска? Освен наслоилите се с времето предубеждения няма съществени препятствия за възсъединяване със **свободната** църква в родината.

Дори без да изследваме конкретно съмнителната стойност на всички тези твърдения, не можем да пренебрегнем многозначителния факт, че през цялото време на предприєдинителния процес активните участници в него заобикаляха темата за истината, за необходимостта желаното единство да бъде **в истината**, отдадоха се изцяло на политически нивелации и релативистично заличаване на различията. Но нека преди всичко да се опитаме да си отговорим на въпроса: можем ли да приемем, че църквата в Русия в лицето на Московската патриаршия стана свободна след падането на комунизма? Несъмнено, паднаха оковите на страха от репресиите на комунистическите държавни органи. Но тя остана в плен на типичното сергианско мислене и поведение, за което са толкова характерни съглашателството, сервилното отношение към всяка власт, приспособяването към силните на деня с цената на потъпкване на Христовата истина. Само че днес водещ мотив в този унаследен код на мислене и поведение не е стремежът за оцеляване, а стремежът към материални блага и дори разкош, към престижно обществено положение. Московската патриаршия остана и след комунизма в плен на привързаността към ценностите на този свят, за нея остана недостъпна вътрешната духовна свобода на истинската Христова Църква, която е **в** този свят, но не е **от** него и съзнава своето призвание в това да води вярващите към Христа и към истинското отечество на християнина, към истинския живот, към истинската слава, към истинските вечни блага. Московската патриаршия няма вътрешна духовна свобода, защото не поиска да се лекува от дълговременната болест на сергианството, а само мимикрира в новите посткомунистически условия; външно имитира промени, за да съхрани под тези все потънки имитации непроменената си същност. Московската патриаршия – а същото важи и за цялото т. нар. „официално православие” – не е свободна, защото не желае това. Сега тя вече носи доброволно ярема на робството. И доброволно участва в отстъплението от Православието. Ако по времето на о. Серафим (Роуз) можеше да се каже, че „в Съветския съюз (и в останалите православни страни от комунистическия блок – в ск. м., К. Т.) архиереите участват в отстъплението ... под принудата на атеистите...”, сега вече е очевидно, че йерархиите на тези църкви в голямата си част сами са станали фактор, генериращ отстъплението. С това крайният вдъхновител на атеистичните гонения е постигнал целта си. Принудата повече не е необходима, репресиите са прекратени, комунистическият режим е ненужен. Пред очите на всички ни е резултатът, постигнат в зловещата лаборатория на комунистическата църковна политика – фасаден църковен организъм, в който духът на Христовата Църква е подменен. Създадена е една църковна организация, която вече не е стълб и крепило на истината. Истината, която единствено може да ни направи свободни. Създаден е нов тип йерархия, която съзнателно греши по отношение на вярата, съзнателно и подмолно отклонява последователите си от пълнотата на Христовата истина. Или пък малодушно търпи този процес. Създаден е църковен организъм, който самостоятелно и доброволно се движи към отдалечаване от Христа, който може да се самовъзпроизвежда и развива в тази посока, който може да служи за примамка на търсещите души и да ги отклонява от тесния път на Христовата истина по леките пътища на приспособленството и фалшивата духовност. Можем ли да приемем, че обединяването на по-голямата част от РПЗЦ през 2007 г. с Московската патриаршия в този ѝ вид е обединяване със „свободната Църква в родината”? При това в истината? Отрицателният отговор на този въпрос е очевиден. Църковният организъм на Московската

патриаршия (а вече съвсем определено може да се каже, че това се отнася за всички поместни официални църкви, съставляващи официалното православие) възпроизвежда своята несвобода. А в истината може да пребъдва само такава църковна общност, която отстоява своята вътрешна духовна свобода в Христа. Предаването или доброволното продаване на свободата води и до отпадане от стоенето в истината. Води и до загуба на автентичната православна духовност. Обединяването с църковен организъм, който се намира в такова състояние, не може да бъде акт на единение в истината, защото той не стои в истината и не е свободна – в дълбокия духовен смисъл на понятието – Църква. Вътрешната духовна свобода на Църквата не е в пряка зависимост от външните политически и обществени условия, в които тя съществува. В първите три века от историята си Църквата е живяла предимно в катакомбите и в условия на гонение, но е съхранявала в пълнота своята вътрешна свобода и независимост от земните власти на езическия свят. В наше време, обратно, в условията на политическа свобода и без преследване, мнозинството йерарси на официалните църковни организации са готови да се поставят в подчинение на силите, които управляват този свят, в замяна на тяхната подкрепа. Политическата свобода, външните условия, в които живее Църквата, не трябва да се бъркат с нейната същинска вътрешна духовна свобода.

И така, премахването на заплахата от репресиите след разпадането на Съветския съюз съвсем не означава, че само по силата на това Московската патриаршия е постигнала истинска свобода. Нейното духовно освобождение предполага дълбока вътрешна промяна. Подписването на акта на възсъединяване от 17 май 2007 г. означаваше, че епископатът на Руската Православна Задгранична Църква приема общението с Московската патриаршия такава каквато тя е, несвободна. Обяснението за това би могло да бъде само едно – вътрешната духовна ерозия сред този епископат вече го беше привела в състояние на несвобода и готовност да продава истината в степен, сравнима с тази на епископата на Московската патриаршия. По-голямата част от свещенството и паството на Руската Православна Задгранична Църква се оказа трагично неспособно да окаже духовна съпротива, да отстои истината, да защити църковната свобода и въпреки нежеланието на мнозина прие унията. Водещата, активната страна в този процес беше Московската патриаршия.⁹ Тя зае позицията на „майка-църква“, която приема отделилата се от нея структура вследствие на „политическите сътресения“, според обтекаемите църковно-дипломатически формулировки на обединението.

* * *

Така ли си представяха възсъединяването **в истината** със **свободната** Църква в родината духоносните йерарси на Задграничната Църква? Преди всичко, както беше казано по-горе, те намираха за необходимо обединението да премине през **Обединителен събор**. Защо те мислеха, че има нужда от Събор и какво очакваха от него? Кой, според тях, трябваше да бъдат участниците в този Събор? Отец Серафим поставя нееднократно тези въпроси в различни свои статии и формулира ясно техните отговори.

⁹ Всъщност движещата сила за поглъщането на Задграничната Църква под формата на обединение беше политическото ръководство на Руската федерация. Неговата роля не беше прикривана. От него произлезе идеята, от него бе поставена задачата, с помощта на неговите власти, дипломатически и финансови ресурси беше осъществен и процесът. Московската патриаршия беше в обичайната си роля на изпълнител на поръчката, зададена от властта.

По отношение на участниците в бъдещия събор на свободната Руска Църква той намираще за необходимо на него да бъде представено „цялото руско православие“: „Руското православие днес – предадено от своите архиереи в СССР и представено единствено в лицето на свободните епископи в чужбина и остатъците от верните в родината и зад граница – живее в очакване да бъде възстановен истинният и каноничен църковен строй. Това несъмнено ще се случи единствено на дългоочаквания Събор на **цялото руско православие** (к. м. – К. Т.) след падането на комунистическия режим, когато онези, които са опазили вярата, бъдат оправдани...”¹⁰

Както се вижда, под „цялото руско православие” о. Серафим разбира „свободните епископи в чужбина и остатъците от верните в родината и зад граница”. Тоест, той смята, че пълноправни участници в Събора могат да бъдат тези, които са съхранили непроведена вярата и църковната свобода. Трябва да отбележим, че под „остатъците от верните в родината” о. Серафим разбираше не само Катакомбната Църква. Той включваше тук и изповедниците на вярата от средите на самата Московска патриаршия като, например, известния Борис Талантов: „Без да осъждаме тези, които остават в Московската патриаршия, ние, зад граница, не можем да не смятаме, че разрешението на съвременната криза на Московската патриаршия, която, както вярно отбеляза Талантов, е кулминацията на предателството от 1927 година, не може да произлезе само от патриаршията; в това разрешаване трябва да вземе участие цялото руско православие: **вярващите в катакомбите, които продължават да пазят верността си към заветите на митрополит Йосиф и другите епископи, обявили през 1927 година „Сергианската” църква за разкол; истинските вярващи, които са останали в Патриаршията, и Руската Православна Църква зад граница** (к. м. – К. Т.)”¹¹ В тези редове е представен в пълнота съставът на желания и очакван от Задграничната Църква Събор: самата Задгранична Църква, Катакомбната Църква в Русия и „истински вярващите, които са останали в патриаршията”. Между последните имаше мнозина изповедници, на които църковната емиграция възлагаше големи надежди и чийто подвиг ценеше високо. О. Серафим изрази това с думите: „Но в същата тази Московска патриаршия има значителен брой свещеници, които не участват в това предателство и говорят в духа на Катакомбната Църква и свободната Руска Задгранична Църква...”¹² И не само това. О. Серафим беше убеден, че тези искрено вярващи християни от средите на патриаршията могат да имат много сериозен принос в работата на един бъдещ Събор, особено що се отнася до осъждането на сергианския колаборационизъм. Той ценеше твърде високо съчиненията на Борис Талантов и ги определяше като най-радикалната критика на сергианството, каквато няма и в самата Задгранична Църква: „Трудовете на Борис Талантов несъмнено ще бъдат използвани като свидетелство на онзи дългоочакван Събор на цялата свободна Руска Църква, включително Катакомбната и Задграничната църкви, който окончателно ще разгледа и ще се произнесе относно ситуацията, създадена от комунистическото иго и сергианството.”¹³

Така ли стана през 2007 г.? Имаше ли Обединителен събор, който да разгледа всички поражения, нанесени на Църквата от сергианския разкол? Кой осъществи обединението –

¹⁰ Russia's Catacomb Saints. Lives of the New Martyrs, St. Herman of Alaska Press, Platina, CA 1982, p. 463

¹¹ Пак там, р. 464

¹² Пак там, р. 489

¹³ Пак там, р. 461

тези участници и тези сили ли, които предвиждаше Задграничната Църква? Дори и най-беглото сравнение ще ни убеди в пълното разминаване между това, което се случи и очакванията и надеждите на църковната емиграция.

Задграничната Църква виждаше ролята на Обединителния събор по подобие на Вселенските и Поместни събори от миналото, на които отстъплението от истината се осъжда, изповедниците са оправдават и увенчават, Православието тържествува, а отстъпниците се приемат с покаяние или понасят наказание. Сергианското предателство, от една страна, и изповедничеството на истинно-православните християни, от друга страна, трябваше да застанат пред съда на този Събор. О. Серафим непрекъснато подчертаваше, че това са два несъвместими, противоположни и противоборстващи възгледи и църковни позиции: несъмнено Съборът следва да осъди сергианството, а на истинно-православните да даде дължимата и подобаваща оценка. „Архиереите на Катакомбната Църква в Русия, както и на Руската Задгранична Църква, винаги са оставяли своето окончателно съждение върху църковното положение в Русия за един бъдещ свободен събор, който ще се състои само когато комунизмът падне. Вярваме, че тогава Катакомбната Църква ще изрече своето окончателно слово и ще оправдае своята борба, тогава тези, които са се поддали на сергианството ще бъдат съдени – според Божия съд, който се разкрива при истинските църковни събори, и е неподвластен на човешки мнения.”¹⁴ О. Серафим беше убеден, че без да бъде изречена истината, без авторитетният свободен Събор да даде ясна оценка на двата противоположни типа поведение, не е възможно да се освободи църковното съзнание от заблудите и от конформизма на сергианството. В това той виждаше единствения начин да се постави надеждна основа за единение в истината. За самия о. Серафим беше очевидно:

„Сега, след като е изминало почти половин столетие, историята показва, че тези ‘упорити размирници’ — последователите на митрополит Йосиф Петроградски — са били напълно прави и тяхното значение днес просиява като равно на значението на великите изповедници на Православието от древните времена”¹⁵. И още: „Бъдещите историци на Русия, разбира се, няма да имат съмнения, че йосифляните са били прави, а сергианите – ужасно неправи... Сергианството беше не просто ‘неправо’, в избора на неговата църковна политика имаше нещо много по-лошо: то бе предателство спрямо Христа, основано на съгласието с духа на този свят. Това е неизбежно последствие, когато църковната политика се ръководи от земната логика, а не от Христовия разум.”¹⁶

Изповедниците на Катакомбната Църква в самата Русия също очакваха бъдещият Събор да даде оценка, да се произнесе: „Вярваме, че ако човешкото съществуване бъде продължено още на земята, то някога ще се събере събор, който ще оправдае нашето дръзновение и справедливо ще оцени ‘мъдрата политика’ на митрополит Сергей и неговите последователи, който поиска да ‘спасява Църквата’ с цената на нейната непорочност и истина.”¹⁷

¹⁴ Какво мисли Катакомбната Църква? - In: *The Orthodox Word*, No. 96 (1981) pp. 21-23.

¹⁵ *Russia's Catacomb Saints. Lives of the New Martyrs*, St. Herman of Alaska Press, Platina, CA 1982, p. 348

¹⁶ Пак там, p. 21

¹⁷ Какво мисли Катакомбната Църква? - In: *The Orthodox Word*, No. 96 (1981) pp. 21-23.

А каква роля отреждаше о. Серафим на сергианската йерархия в Обединителния събор? Относно йерарсите, водачите в „сергианския разкол“¹⁸, той посочва недвусмислено примера на предишните събори в църковната история: „В предишните подобни събори в историята на Църквата виновниците за разколи са били наказвани, докато невинните последователи на разкола са били опрощавани и възстановявани в общение с Църквата (както се посочва в Посланието на св. Атанасий Велики до Руфиан).“¹⁹

Очакването да бъде дадена оценка както на сергианството, така и на борбата на истинно-православните не беше нещо самоцелно, не беше израз на някакъв прикрит реваншизъм. Никой в Задграничната Църква не си представяше, че може по друг начин, без изричане на истината за църковния живот, да се постигне единение в истината със страдащата Църква в родината. Именно затова беше нужна точна и задълбочена оценка на изминатия погрешен път, от който следва да се отрече официалната църква най-вече в лицето на своя епископат. Тя беше нужна също и като диагноза за състоянието на църковния организъм, та да могат да бъдат предприети необходимите оздравителни промени в църковния живот. Защото към 70-те години на ХХ в. мнозина в Задграничната Църква, които имаха поглед върху църковния живот в официалното православие и го анализираха задълбочено, бяха убедени, че вече много сериозен проблем представляват и деформациите в църковното съзнание на масата вярващи – всички тези „невинни последователи“ на сергианите, както ги наричаше о. Серафим. За тях той писа: „Макар да смятат свещенството и вярващите на Московската патриаршия за участници в отстъпление и разкол, истинно-православните християни гледат на тях със състрадание и любов, но също така казват истината за тях и отказват да участват в делата им или да имат с тях общение в молитвата и тайнствата, предавайки ги на съда на един бъдещ свободен всеруски Събор, когато и ако Бог благоволи такъв Събор да бъде свикан.“²⁰

* * *

Това беше, в най-общи линии очертано, виждането на о. Серафим и на руската църковна емиграция за евентуалното бъдещо обединение със страдащата Църква в Русия. Не е трудно да се прецени, че тази визия за Обединителен събор и изобщо за всички условия на възможното обединение няма нищо общо с подписването на печалната уния през 2007 г. Тази гледна точка и този акт са противоположни и взаимноизключващи се във всеки един свой елемент. По време на обединителния процес пред свещенството и вярващите на Московската патриаршия не беше казано нищо за същността на сергианството, изобщо не стана дума за вина на нейната йерархия, за участието ѝ в „отстъпление и разкол“. Не бяха посочени идеолога и поддръжниците на сергианството, не беше дадена никаква оценка за техните деяния; техните „невинни последователи“ не бяха опрощавани и възстановявани в общение с Църквата. Точно обратното, задграничните бяха приети „великодушно“ от Московската патриаршия в „Църквата-майка“. Нямаше и никакъв събор, който да се занимава с установяването на истината. Вместо него имаше помпозна церемония по

¹⁸ О. Серафим (Роуз) обикновено квалифицира в съчиненията си сергианството като разкол.

¹⁹ Катакомбната Тихоновска Църква в 1974 г.,

<http://www.bulgarian-orthodox-church.org/rr/lode/frseraphimrose-catacombchurch1974.pdf>

²⁰ Пак там

подписването на обединителния акт, която ознаменува победата и тържеството на сергианската йерархия над „бялата Църква”. За щастие, далеч не над цялата.

И така, вместо да бъде свикан Събор на цялата свободна руска Църква на който да се разчупят духовните окови на сергианството и да бъде нормализиран църковният живот се случи тъкмо обратното – по-голямата част от Задграничната Църква попадна в плен под властта на сергианската йерархия и беше въввлечена в апостасийния процес, обхванал официалното православие. Предвиждаше ли Задграничната Църква възможността за такова развитие? През цялото време от болшевишката революция до разпадането на политическата система на комунизма руската емиграция живееше преди всичко с надеждата за бъдещото освобождаване на Русия и на Църквата. В същото време не бяха малко и трезвите гласове сред видните йерарси и клирици на Задграничната Църква, които напомняха, че Божията милост може да бъде очаквана само ако руският народ принесе покаяние и се обърне към вярата и благочестието. При цялата си гореща вяра и ентузиазъм, с които изразяваше своите светли надежди за бъдещето на Русия и руското православие, о. Серафим правеше често предпазливи уговорки, които показваха, че той не забравя за духовно-нравствените условия, без които не биха могли да се осъществят копнежите на руската емиграция: „...съда на един бъдещ свободен всеруски Събор, **когато и ако Бог благоволи такъв Събор да бъде свикан** (к. м. – К. Т.)”²¹; „...бъдещето на Русия, **ако ѝ е съдено да бъде православна** (к. м. – К. Т.), принадлежи на Катакомбната Църква.”²²

Още през 1974 г. о. Серафим даде своята оценка за църковното единство, което би било постигнато с цената на предателство спрямо истината. В неговите думи сякаш звучи гласът на цялата Задгранична Църква, звучи гласът на съборното светоотеческо разбиране за църковното единство: „Но ако това единство не е в Истината, а се осъществи чрез някакъв компромис спрямо тази Истина — тогава такова единство е противно на Бога и на светата Му Църква. ... Великите изповедници в историята на Православието са били тъкмо тези, които са се опълчили против фалшивото единство, като са предпочели, ако се наложи, да останат сами срещу целия свят, стига само да са едно с Христа и Неговата Истина.”²³

И сякаш за да предупреди ясно тези, които в началото на настоящия век искаха „да открият” в Московската патриаршия „свободната” и „възродена” Руска Църква, о. Серафим изрече следните думи, валидни не само през 70-те години на XX в., но и в наши дни: „...Онзи, който търси днес Църквата в Съветския съюз, намира яма в земята, дълбока рана в православния руски народ, ни най-малко неприкрита от фалшивата рекламна табела на Московската патриаршия”.²⁴

О. Серафим остави и своето предупреждение за смъртната опасност, която грози официалната църква в Русия, ако продължи по пътя на отстъплението – едно предупреждение, подобно на което той отправяше и към цялото „световно православие”:
„Ако в Русия не се възстанови нормалният православен църковен живот, тогава

²¹ Пак там

²² Russia's Catacomb Saints. Lives of the New Martyrs, St. Herman of Alaska Press, Platina, CA 1982, p. 21

²³ Катакомбната Тихоновска Църква в 1974 г.,

<http://www.bulgarian-orthodox-church.org/rr/lode/frseraphimrose-catacombchurch1974.pdf>

²⁴ Russia's Catacomb Saints. Lives of the New Martyrs, St. Herman of Alaska Press, Platina, CA 1982, p. 123

Московската патриаршия ще продължи по пътя на римокатолицизма и евентуално ще увехне и умре в отстъпление, а невинните хора, които я последват, сами ще се окажат несъмнено извън Христовата Църква. И тогава единствено онези, които са съединени с Истинно-православната Църква, все още ще се намират в спасителното лоно на Църквата.²⁵

С подчиняването на по-голямата част от Руската Православна Задгранична Църква, Московската патриаршия имаше нещастieto да бъде победител в една голяма битка, водена, уви, срещу руското православие. С тази своя победа тя практически унищожи възможността да получи необходимата ѝ помощ, така че да може да се освободи от завличащия я в гибелна посока поток на отстъплението. След 2007 г. вече не съществува надеждата, че в бъдеще би могло да има Обединителен Събор, на какъвто по-рано се надяваше Задграничната Църква. Също толкова невъзможно изглежда занаяпред и провеждането на подобен Общ православен събор. Тези, които се стремят да пребъдват в пълнотата и чистотата на вярата днес, не могат вече да разчитат вероизповедната им позиция да бъде призната от широки църковни кръгове, не могат да разчитат дори на интерес към словото, проповядващо истината. Подобно на неизвестния катакомбен пастир, чието послание о. Серафим привежда в статията „Какво мисли Катакомбната Църква”, те могат да имат утехата да кажат: „...Ние направихме своя избор не поради лекомислие или предубеждение и не го променяме също така не поради лекомислие и упоритост. Ние го направихме след най-задълбочено обмисляне и сме готови да застанем с него на Божия съд.”²⁶ Самият о. Серафим още преди три десетилетия казваше: „Истинно-православните християни [дори] в свободния свят вече са – в дълбокия смисъл на думата – ‘Катакомбна Църква’ в противоположност на официалните отстъпнически общности, повсеместно наричани ‘православни’.”²⁷

С още по-голямо основание тези думи важат за всички истинно-православни християни в наше време. Каква следва да бъде посоката на техния път днес? При всички въпроси от подобна важност о. Серафим търсеше отговора в примера на великите изповедници на Църквата. Твърде често той се обръщаше към подвига на най-близките по време до нас – руските новомъченици и изповедници. Особено когато ставаше дума за търсенето на пътищата, по които трябва да вървят православните християни в нашето сложно време. Той ни посочи примера на особено почитания от него свещеномъченик митрополит Кирил Казански: „...Акцентът, който митрополит Кирил поставя върху *единомислието* (к. м. – К. Т.) на вървящите по пътя на истинското Православие, ни показва нашия път днес. Водачите на ‘световното православие’ провеждат разрушителна политика на обновленство и отстъпление, но би било рисковано и самонадеяно да се опитваме да определим онази точка, отвъд която те и особено техните неволни последователи ще напуснат Православието без надежда за завръщане. Не е наша работа да произнасяме такава присъда... Но на нас ни е дадено да стоим твърдо в истинското Предание на Православието, дошло до нас от нашите отци, като избягваме общението с онези, които

²⁵ Катакомбната Тихоновска Църква в 1974 г.,

<http://www.bulgarian-orthodox-church.org/rr/lode/frseraphimrose-catacombchurch1974.pdf>

²⁶ Какво мисли Катакомбната Църква? - In: *The Orthodox Word*, No. 96 (1981) pp. 21-23.

²⁷ Russia's Catacomb Saints. Lives of the New Martyrs, St. Herman of Alaska Press, Platina, CA 1982, p. 525

участват в отстъплението от истинското християнство, и да търсим онези единомислени с нас люде, които имат смелостта да бъдат верни на Православието до смърт.”²⁸

Да търсим единомислените с нас във вярата, да се стремим към единство с верните на Христовата истина. Това, според о. Серафим е вярната посока, която ни откриват новите мъченици и изповедници на Христовата Църква. Наистина, като че ли и сам Господ потвърди този техен завет както с живота, така и със смъртта им. В най-лютата година на болшевишките гонения измежду неизброимия сонм на новите мъченици и изповедници Божият Промисъл събра заедно в последния им земен път двамата най-видни измежду живите тогава йерарси на руската Църква, свещеномъченик Кирил Казански и свещеномъченик Йосиф Петроградски и на едно място и в едно време, заедно ги увенча с мъченически венци.²⁹ Примерът на изповедниците показва пътя на християните, които идват след тях – това е дълбокото убеждение на о. Серафим, изразено от него и в следните думи:

„Неоценимо е духовното значение на безстрашното отстояване на Христовата истина от руските новомъченици. А най-вече със своето свидетелство къде да бъде търсена тази истина във време, когато мнозина не виждаха това, йосифлянските изповедници от 1927 г. и следващите години съхраниха истинския дух на Православието за идните поколения.”³⁰

„Истинският дух на Православието” – това за о. Серафим е най-важният ориентир както в търсенето на пътищата за лично спасение, така и за достигането до вярната църковна позиция. Това е истинската здрава основа – неотклонното придържане към автентичното църковно Предание. Не просто към неговата буква, а към неговия дух: „...значението на Катакомбната Църква не е в нейната ‘правилност’, то е в съхраняването на истинния дух на Православието, духа на свободата в Христа.”

Това е за о. Серафим най-надеждният ориентир за следването на царския път. По него могат да вървят тези, които имат „вкус за Православието”, които имат усет за неговия духовен „аромат” и търсят неговото благоухание.

Константин Тодоров

КРАЙ

²⁸ Russia's Catacomb Saints. Lives of the New Martyrs, St. Herman of Alaska Press, Platina, CA 1982, p. 259

²⁹ Митрополитите Кирил (Смирнов) и Йосиф (Петровић) са духовните водачи съответно на по-умереното и по-твърдото крило на антисергианската съпротива. В последните години от живота си и двамата са заточени в Казахстан, където са могли да общуват помежду си. Забележително е, че позициите им относно предателската политика на сергианския Синод се сближават напълно. В писмо до йеромонах Леонид от 8 март 1937 г. митрополит Кирил пише за „обновленската природа на сергианството” и подчертава: „С митрополит Йосиф се намирам в братско общение, като ценя с благодарност това, че именно с негово благословение от Петроградска епархия беше изказан първият протест срещу линията на митрополит Сергей и всички бяха предупредени за надвисналата опасност”. Почти по едно и също време през лятото на 1937 г. двамата са арестувани и държани в затвора на гр. Чимкент в една и съща килия. Осъдени са по едно и също дело и са разстреляни на 20 ноември (7 ноември, ст. ст.) заедно с още един епископ и около 150 свещеници.

³⁰ Russia's Catacomb Saints. Lives of the New Martyrs, St. Herman of Alaska Press, Platina, CA 1982, p. 348